

ПРИКАЗИ

Миомир Дашић. **НЕЗАОБИЛАЗНО У ИСТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ,**
ЦАНУ, Подгорица 2003, 620 стр.

Поводом обиљежавања 70 година живота и 45 година веома плодног научног рада свог угледног члана, ЦАНУ-у је издала ову веома интересантну и за историјску науку Црне Горе незаобилазну књигу, која како рече академик Зоран Лакић „чини част и аутору и издавачу”. Академика Дашића би било сувишно представљати не само црногорској и југословенској јавности, већ и шире, јер је као веома угледни професор, научни радник и академик, добро познат научној и културној јавности - држао је предавања и присуствовао многим научним скуповима, широм бивше СФРЈ и у иностранству: у Софији, Прагу, Паризу, Москви, Кијеву, Бечу, Барију, Утрехту, Кракову и другим универзитетским центрима.

До сада је објавио седам књига: *Ослободилачки покрети у Доњим Васојевићима 1861. и 1862. и његов одјек у Санџаку; Васојевићи од помена до 1860. године: Увод у историју са основама помоћних историјских наука; Васојевићи у успланима 1860 и 1878; Поријекло Карађорђевића из Васојевића; Огледи из историје Црне Горе и Незаобилазно у историографији Црне Горе*. И више од 750 библиографских јединица. Заста му није било лако да из толиког опуса одабере 14 студијских јединица од којих свака за себе преставља одређену цјелину. Но, аутор их је тако вјешто повезао хронолошки и садржајно да представљају историографску цјелину. Иначе, по ближеј сродности и повезаности сврстао их је у четири цјелине.

У првом дијелу, *Историјски проблеми и специфичности проучавања Сјеверне Црне Горе* - академик Дашић указује на неоправдано запостављање проучавања „историје брдских племена и српског народа уопште оних простора који су нарочито од краја XVIII вијека и касније у етапама, кроз дуги процес ослободилачке борбе, све до 1912. године,

постепено улазили у састав црногорске државе.” односно великог дијела данашње територије Црне Горе. Уз то, аутор је указао будућим истраживачима, односно историјским научним институцијама, којим историјским појавама и проблемима треба посветити посебну пажњу.

Другу цјелину чини 10 изванредних студија које највећим дијелом обрађују прошлост сјевероисточног дијела Црне Горе, почевши од средњег вијека па све до 1912. године. А то су: Шекулар - средњовјековно насеље и питање његовог имена; Сјевероисточне области данашње Црне Горе у другој половини XIV и првој половини XV вијека; Друштвено-политичке прилике на територији данашње сјевероисточне Црне Горе XV и XVII вијека; Друштвено-економски односи и етничка кретања у Горњем Полимљу у XVIII и XIX вијеку; Хајдучија и четовање у Полимљу и Потарју од почетка XVIII до седамдесетих година XIX вијека; Утицај Првог српског устанка на ослободилачки покрет у Васојевићима и осталим црногорским брдима (1804 -1813); Припреме за устанак и устаничке борбе у Васојевићима до Ловћенског скупа 20. августа 1875. године; Постанак и развој Берана 1862-1912. године и Административно-територијални положај Старе Рашке у доба турске владавине и настанак имена Санцак.

У овом дијелу нама се чини посебно интересантном и надасве актуелном расправа о административно - територијалном положају Старе Рашке у доба турске владавине и настанку имена Санцак. Аутор је указао готово на све битне промјене које су биле од судбоносног утицаја на положај људи у овој области, од пада под турску власт па све до ослобођења 1912. године. При томе нас академик Дашић подсећа на настанак имена Новопазарски санцак и на зле намјере његових „кумова”, посебно Аустро-Угарске, која то чини да би се на тај начин даље држале раздвојене - без заједничке границе, Србија и Црна Гора, јер би њиховом заједничка границом, или евентуалним уједињењем, био спријечен продор према Косову и Метохији и Солуну. Ово преименовање Старе Рашке, без икаквог историјског или правног основа, у тзв. Санцак, дешава се у вријеме и после Берлинског конгреса 1878. године, када се ова област, све до 1912. године, налази у центру европских збивања. Тада се око ње директно сукобљавају интереси Турске, Аустро-Угарске, Црне Горе и Србије, а посредно, за тај релативно мали простор, иначе стратегијски веома важан, занимале су се и европске силе: Русија, Њемачка, Француска, Енглеска и Италија. Но, име Санцак, из сличних разлога, и данас се употребљава, чак и у геополитичке сврхе.

На неки начин поново се актуелизује Толацијева и Ипенова теорија о „босанском племену” у Старој Рашкој.

Трећи дио чине двије студије (*Црногорско-македонске везе седамдесетих година XIX вијека и Политика Црне Горе према Илинденском устанку 1903. године*) посвећене црногорско-македонским везама у другој половини XIX и на почетку XX вијека. У њима су приказани „Званична политика црногорских владајућих кругова и ставови јавног мњења Црне Горе према стању хришћана и њиховом тешком положају у Македонији, њихово интересовање за облике народног отпора најгрубљој експлоатацији коју су пратили тешки турски зулуми...” Оба поменута рада саопштена су на научним скуповима МАНУ и са великим интересовањем и захвалношћу аутору примљени су у научним круговима у Македонији.

Четврти дио ове интересантне књиге чине есеј *Сјај заједничке прошлости Полимља* и обимна студија *Династија Петровић - Њеџош у стварању, снажењу и територијалном обликовању црногорске државе*.

Сјај заједничке прошлости Полимља је у ствари осврт на веома богату културну прошлост Полимља и сусједних крајева, почевши од средњег вијека па до најновијег доба, коју је стварало становништво „вишенационалног, мултиконфесионалног и мултикултурног састава”. О сјају те прошлости „свједоче многобројни духовни, градитељски, умјетнички и други културни споменици Полимља и његовог окружења што ове просторе, који чине спону између Црне Горе и Србије, чине јединственим културним феноменом сложене националне, вјерске и социјалне структуре друштва”. Овај есеј, управо, представља ауторову надахнуту бесједу на традиционалним пјесничким сусретима - Пјесничка ријеч на Лиму, у Пријеполу јуна 1995. године.

У веома студиозном раду о *Династији Петровић - Њеџош у стварању, снажењу и територијалном обликовању црногорске државе аутор* је дао приказ државног, духовног, културног и другог учинка у двјеста-двдесетогодишњем стварању и развоју црногорске државе. При томе ни један од династа од владике Данила до краља Николе није занемаривао потребу ослањања на велике силе, првенствено на Русију, или, како каже аутор, „Петровићи (су) успјешно водили свој бродић везујући га за велики руски брод, знајући да од комбинације великих и моћних зависи обликовање сваке балканске националне државе”.

Умјесто уобичајених резимеа на крају сваке студијске јединице, аутор је дао заједнички резиме величине ауторског табака и нешто краће верзије на руском и енглеском језику, што је од велике помоћи

при коришћењу ове веома обимне и надасве квалитетне књиге и ван нашег говорног простора.

Избором радова за ову књигу, како сам рече, аутор је „превасходно желико како да читаоцима пружи прилику да се информишу о презентираним темама тако и да покаже колико је важно, и неопходно, истраживати поједине појаве, дубинске историјске слојеве појединих простора у границама данашње Црне Горе (...) Садржина ове књиге помоћи ће да се разумију не само поједини историјски догађаји и појаве, већ и неки процеси дугог трајања, као и то да савремени Црногорци не могу бити безпризивно одвојени од својих предака, да се нико не може лишити наслеђа и историјске свијести о својим снажним етничким коријенима”.

Ова књига ће помоћи не само професионалним историчарима, већ и свима које више занима наша прошлост. Из ње могу да сагледају многе догађаје, појаве и процесе, који су се дешавали на најмање проученом дијелу данашње Црне Горе, особито од краја XVIII вијека до 1912. године. Надати се да ће она подсјетити креаторе наставних планова и програма и ауторе уџбеника историје у Црној Гори, да и даље не запостављају историју Брда, црногорске Херцеговине, Старе Рашке и Боке Которске, чиме се никако неће умањити престижна слава Ловћена, Цетиња и Петровића.

Милош Старовлах